

РАВНИЩЕ НА СОЦИАЛНИЯ ИНТЕРЕС ПРИ ЛИЦА ЛИШЕНИ ОТ СВОБОДА

Велислава Христова¹, гл. ас. д-р. Стефан Тончев¹, Мариана Господинова²

1. Педагогически факултет при Тракийски университет, 6000 Стара Загора, България

2. СОУ „Поп Минчо Кънчев“, Стара Загора 6000, кв. Индустриален

ABSTRACT

The question of the genesis of criminal behavior is essential to build a more effective system of measures for social inclusion of people deprived of liberty. Therefore excites number of researchers in the field of psychological, biological, legal and social sciences. In this report are presented results of a study on the level of social interest in persons deprived of their liberty in the paradigm of the individual psychology. The purpose of such research is to look for possible indicators of results of educative and corrective work, and to estimate the effectiveness of resocialization in the future.

Keywords: *people deprived of liberty, social interest, the individual psychology, resocialization.*

Едно от фундаменталните схващания в концепцията на създателя на индивидуалната психология Алфред Адлер, е това за изначалната необходимост на личността да принадлежи и да се идентифицира със социума. Според Адлер „цялото поведение на човека произтича в социалния контекст и същността на човешката природа може да се постигне само чрез разбирането на социалните отношения. Нещо повече, у всеки човек има естествено чувство на общност или социален интерес - вроден стремеж за влизане във взаимни социални отношения на сътрудничество”.(Стойкова, 2013, с.11)

„Адлер разглежда всеки човек като част от социалната общност и по тази причина нашето чувство за собствено Аз представлява функция на социалната ни идентичност. Основната нужда на всички хора е да принадлежат, да намерят своето място в общността.

Най-глобалната социална общност, към която в идеалния случай възрастният човек би искал да принадлежи, е човешкият род – да чувства, че е част от човечеството като цяло. Усещането за принадлежност или самоидентифицирането с цялото човечество представлява крайната форма на социално битие.” (Драйкурс, 2016, с.11)

Социалният интерес е жизнена необходимост на отделният индивид да принадлежи към общността, като по този начин създава силна връзка и съпреживяемост между хората.

Много от последователите на Адлер са единодушни в мнението си, че преки участници в развитието на социалния интерес са същите тези, които изграждат личността като такава. В по глобален план можем да кажем, че това са задачи на социалната среда като цяло. При по подробен обзор извеждаме, че участниците в формирането на социалния интерес са всички, онези хора които влизат в различни взаимоотношения с личността или извършват дейност с нея, тоест оставят следа в социалния опит. Може да приемем, че част от спомагащите за развитието на социалния интерес са: родителите, разширеното семейство, учителите, и общността под влиянието, на която индивидът се превръща в личност. (Stoykova, 2013)

Подходящото възпитание на подрастващите може да създаде благоприятна среда за развитие на социалния интерес. Според Адлер, в оптималното развитие на личността изпитваща социален интерес, би следвало да присъстват определени групови процеси: „Те включват сътрудничество, доверие, уважение към индивида и приемане на всеки член от групата като равностоен и поощряват общото вземане на решения и споделянето на последствията от тях”. (Драйкурс, 2016, с. 12).

„Адлер представя социалния интерес като силен рисков фактор за по-късно проявяващо се противозаконно поведение”. (Makrenoglou, 2007, p. 3)

Той описва подробно нарушеното социално чувство и липсата на загриженост за другите като първични фактори в обяснение на това какво мотивира поведението на нарушител. Според неговите схващания, за да се обясни защо един човек се е превърнал в

престъпник, би било добре да изследваме стила му на живот и най-вече неговите цели, които са пряко повлияни от социалния интерес. (Walton, Стойкова, 2009)

Това схващане на Адлер е породено от неговите вярвания, че социалния интерес е предпоставка индивида да проявява просоциално или антисоциално поведение. "Поведенческите аномалии се характеризират основно с неспособност за справяне със социалната действителност, липсата на общностно сътрудничество, и неподготвеността за социален живот." (Eckstein, 2008, p. 137)

„За да бъдат разбрани различните стремежи на индивида и мотивите на неговата дейност е нужно преди всичко да бъдат изучени нагласите и представите му за самия себе си и за обкръжаващия свят. Само след това е възможно да бъде променено мнението му относно неговите грешни представи и способности на поведение. Личността на индивида и дейността му е възможно да бъдат разбрани само посредством неговите взаимоотношения с другите хора. Способността за ефективна обществена дейност зависи от степента на развитие на социалният интерес. Съгласно теорията на индивидуалната психология проблемите на отделния човек стават проблеми на цялата социална група". (Стойкова, 2013, с. 14)

Въпреки важността на понятието социален интерес и неговата връзка с криминалното поведение, емпирично то е изследвано сравнително малко. Съществуват едва няколко проучвания, включващи социален интерес и криминални извадки. Тези изследвания разглеждат идеята за това, че по-ниския социален интерес е свързан с по-голяма вероятност за проява на криминалното поведение.

Целта на настоящото изследване е насочена към измерване действителното равнище на социалния интерес, чрез търсенето на корелация между самооценката и експертната оценка на социалния интерес на лишени от свобода. Основополагащо е разбирането на А. Адлер, че престъпниците, имат ниско равнище на социален интерес. Тяхното поведение не е ориентирано към сътрудничество и намиране на своето място в обществото, а към удовлетворяване на собствените интереси, без да се отчитат обществените такива. Направено е допускането, че възпитателната, образователната, социално-педагогическата и корекционна работа в условията на места за изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода“ могат да повишат социалния интерес на затворниците и да помогнат за процеса на успешната бъдеща ресоциализация.

Задачите на изследването могат да бъдат формулирани по следния начин:

1. Да се направи теоретично проучване върху концепцията на А. Адлер за развитието на социалния интерес и факторите, които го детерминират.
2. Да се изследва самооценката на социален интерес при лица, лишени от свобода.
3. Да се изследва експертната оценка на социалния интерес при лица, лишени от свобода.
4. Да се направи сравнителен анализ между самооценката и експертната оценка на социалния интерес при лица, лишени от свобода.

Хипотези на изследването.

Хипотеза 1. В духа на направените литературни проучвания върху изследването на социалния интерес е направено допускането, че лицата лишени от свобода, ще имат ниско равнище на социален интерес.

Хипотеза 2. Направено е допускането, че възпитателната, образователната, социално-педагогическата, психологическата и корекционна работа в условията на места за изтърпяване на наказанието „лишаване от свобода” могат да повишат социалния интерес на затворниците и да помогнат на процеса на успешната бъдеща ресоциализация.

Обект на изследването е социалният интерес на лишени от свобода и учащи в Училището на Затвор- Стара Загора. Изследването е направено във времето от 10 до 23 април, 2016 година, по силата на Рамков Договор за сътрудничество между Тракийски университет – Стара Загора и Старозагорски затвор.

Участници в изследването са 17 лица, лишени от свобода и изтърпяващи наказание в Старозагорския затвор, както и 5 експерти – учители от Училището на Затвора.

Предмет на изследването е равнището на развитие на социалния интерес при лица, лишени от свобода.

Методика на изследването - За целите на изследването е използван метода на научния експеримент.

Резултати

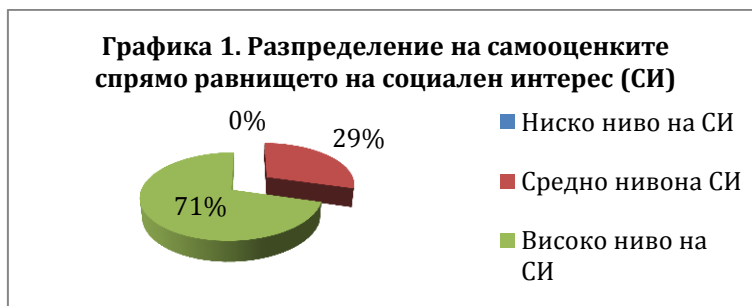
Първото, външно според нас несъответствие между теоретичните идеи и получените резултати се отнася до равнището на социалния интерес на лицата, лишени от свобода, което е изразено в техните самооценки. Това несъответствие намираме за формално. Наистина в идеалния Аз-образ на лишените от свобода доминират нагласи за сътрудничество, помощ, необходимост от признание, чувство за принадлежност, уважение и поемане на отговорност, доколкото това е изграждания социален модел, към който системата на лишаване от свобода ги насърчава (а може би принуждава) да се стремят. Те искат да изглеждат социално приемливи, тъй като това е едно от основанията да етикират поведението им като социално приемливо-важен фактор при отчитане поведението им и на времето на престой в Затвора.

Друго обяснение на тези резултати може да се потърси в начина на живот на лишените от свобода преди да влязат в затвора. Всички те в момента се обучават в Училището на Затвора, което означава, че до този момент им е липсвало образование, а това означава и обучение в социално приемливи форми на поведение. Част от респондентите, лишени от свобода имат сложна и трудна житейска съдба. Тези резултати показват, че изследваните лица лишени от свобода искат да изглеждат социално-приемливи. Остава въпросът дали могат да бъдат, дали имат достатъчно вътрешни потенциали и механизми за самоконтрол за да го постигнат.

Въпреки, че самооценките на лишените от свобода по отношение на равнището на социалния интерес са завишени, резултатите от експертните оценки и сравнението им със самооценките показват, че отклонението не е голямо. И при експертните оценки равнището на социален интерес остава в рамките на умереното равнище. Отклоненията са само в абсолютните стойности, но не и в качествените измерители.

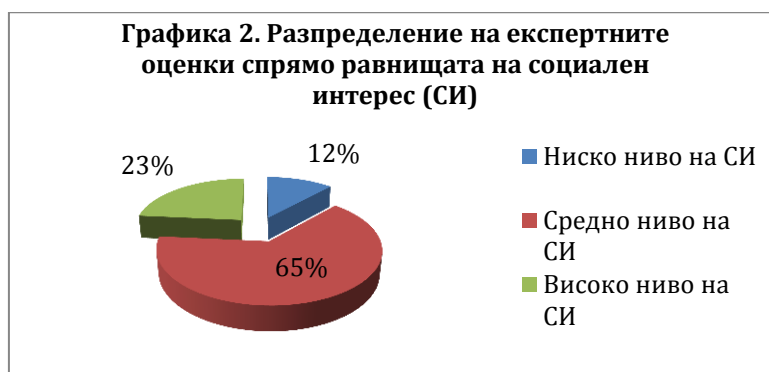
Разпределението на самооценките на лицата, лишени от свобода спрямо равнището на социален интерес е както следва:

Равнище на социален интерес	Брой изследвани лица
Ниско ниво-	0
Средно ниво-	5
Високо ниво-	12

Разпределението на експертните оценки на лицата, лишени от свобода спрямо равнището на социален интерес е както следва:

Равнище на социален интерес	Брой изследвани лица
Ниско ниво-	2
Средно ниво-	11
Високо ниво-	4

При сравнение на количествените показатели на самооценката на социален интерес при лицата, лишени от свобода и експертната оценка се наблюдава следните резултати:

Вид на самооценка	Брой изследвани лица
Завишена самооценка -	8
Адекватна самооценка -	3
Занижена самооценка -	6

По отношение на анализа на качествени измерители, отговарящи на ниско, умерено и високо равнище на социалния интерес на лица, лишени от свобода, резултатите са следните:

Вид на самооценка	Брой изследвани лица
Завишена самооценка -	6
Адекватна самооценка -	8
Занижена самооценка -	3

Изводи:

От резултатите на така проведеното изследване могат да се направят следните изводи:

1. Няма право пропорционална зависимост между равнището на социален интерес и склонността към правонарушения.
2. Не всички лица, изтърпяващи наказание лишаване от свобода имат нисък социален интерес, който може да се приеме като една от предпоставките за извършване на престъпления.
3. Количествените показатели при самооценката на социалния интерес на лица, лишени от свобода са леко завишени.
4. Количествени показатели при експертната оценка на социалния интерес при лица, лишени от свобода са по-ниски, но в преобладаващите случаи отговаря на същото качествено равнище.
5. На качествено равнище самооценката и експертната оценка на социалния интерес при лица, изтърпяващи наказанието « лишаване от свобода» по често съвпадат.
6. Завишената самооценка на социалния интерес при лица лишени от свобода е индикатор, че те осъзнават необходимостта от сътрудничество и просоциално поведение за да се реинтегрират отново в обществото.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Стойкова, Ж. (2013) Индивидуалната психология на А. Адлер и нейната съвременна перспектива (Въведение в индивидуалната психология) .Педагогически форум, № 2, с. 27-31.
2. Драйкурс, Е. (2016) Въведение в теорията индивидуалната психология. Стара Загора: АИ

Тракийски университет.

3. Walton X. F., Ж. Стойкова. (2009) *Съвременни адлеровски профили*. Стара Загора: АИ Тракийски университет. Контраст, ISBN 978-954-314-054-1.

4. Eckstein, D. (2008) "Super" theory: an introduction to the theory of individual psychology, Adlerian Year Book.

5. Makrenoglou, A. (2007) The significance of "social interest" in juvenile crime. Public Sociologies: Lessons and Trans-Tasman Comparisons: TASA/SAANZ.

6. Stoykova, Zh. (2013) Social Interest and Motivation. In: Trakia Journal of Sciences. Volume 11 Number 3, с. 286-290.